

Tomasz Skibiński

"Longobardowie : ostatni z wielkiej wędrowki ludów : V-VIII wiek", Jerzy Strzelczyk, Warszawa 2014 : [recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczne 21, 324-325

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

In conclusione, la pubblicazione della presente opera nella collana “Flumina ex Fontibus” della Facoltà di Lettere cristiane e classiche dell’Università Salesiana, costituisce un’occasione per evidenziare risultati eloquenti dell’offerta culturale dei propri programmi. Per la dr. Anna Głusiuk – nel frattempo cooptata come docente nell’*Instytut Nauk Historycznych* presso l’*Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego* a Warszawa – un incoraggiamento per proseguire in interessanti ricerche nell’ambito della storia e della letteratura dei secoli che hanno segnato l’Età di Mezzo.

Manlio Sodi

Jerzy Strzelczyk, *Longobardowie. Ostatni z wielkiej wędrówki ludów. V-VIII wiek*, PWN, Warszawa 2014, ss. 261.

Poznański mediewista Jerzy Strzelczyk nie wymaga przedstawiania, a jego publikacje zawsze budzą zrozumiałe i uzasadnione zainteresowanie. Pola jego naukowych dociekań są rozległe i zróżnicowane; obejmują zarówno dzieje słowiańszczyzny i Polski, jak i szeroko pojęte wczesne średniowiecze europejskie. Te ostatnie zaowocowały kolejną pozycją – pierwszą w języku polskim monografią dotyczącą plemienia Longobardów: *Longobardowie. Ostatni z wielkiej wędrówki ludów. V-VIII wiek*.

Już sam tytuł dzieła wskazuje na chronologiczne ułożenie Longobardów u schyłku wielkiej wędrówki ludów przełomu starożytności i średniowiecza, która otwarta w IV wieku przez Hunów, zamknęła się wraz z najazdem Longobardów na Italię w drugiej połowie VI wieku. Monografia jednak nie ogranicza się do tych ram historycznych, lecz omawia całą historię Longobardów, która jest dużo obszerniejsza, a mimo szczątkowych wiadomości historycznych dla niektórych okresów, konieczna dla zrozumienia tego, co w ciągu 200 lat działo się w włoskim państwie Longobardów. Autor przedstawia wszystkie wyróżniane w nauce etapy dziejów Longobardów: tradycje legendarne, pierwsze wzmianki zawarte w przekazach historyków oraz okres świetności trwający od VI do VIII w. Ten ostatni, to najszerszy udokumentowany etap dziejów longobardzkich, w którym mieli swoje państwo na terenie Italii, którego dziedzicami stały się w ostatnich wiekach I tysiąclecia księstwa powstałe na jego ruinach. Samo królestwo Longobardów stało się już wtedy częścią państwa Karola Wielkiego a on sam przyjął tytuł *Rex Francorum et Longobardorum*.

Praca składa się z 9 rozdziałów, które budują jasną i przejrzystą strukturę dzieła. Poszczególnym zagadnieniom wyróżnionym w pracy autor poświęcił różną uwagę, co przekłada się także na ilość stron, a wynika zarówno z ilości zachowanych materiałów źródłowych, jak i wagi podejmowanych zagadnień; niektóre omawia krótko i zwięźle, zaledwie na kilku czy kilkunastu stronach, inne zajmują kilka razy tyle. Powstaje za to dzieło bardzo jasne i przejrzyste, a podział treści ułatwi lekturę także czytelnikowi niewtajemniczonemu w szczegóły zagadnienia.

Autor rozpoczyna od zapoznania czytelnika z zachowanymi przekazami pisanymi dotyczącymi Longobardów, w oparciu o nie omawia „prehistorię” tego ludu i konfrontuje te przekazy z danymi uzyskanymi z pomocą innych nauk, przede wszystkim archeologii (rozdział I). Rozdział II jest poświęcony okresowi przejścia od legendarnej „prehistorii” do wiarygodnej i możliwej do zweryfikowania historii, a więc uwzględnia czas od pojawienia się Longobardów w dziełach historyków w II wieku do drugiej połowy wieku V.

Kolejne dwa rozdziały to krótkie przedstawienie okoliczności osiedlenia się Longobardów w Italii (rozdział III) oraz obszernie omówienie dziejów Italskiego królestwa Longobardów (rozdział IV). Kolejne rozdziały podejmują kolejno: kwestie struktury władzy i społeczno-ekonomiczne podstawy państwa (rozdział V), kwestie religijne Longobardów (rozdział VI), wreszcie szeroko rozumiane i obszernie omówione zagadnienia kultury (rozdział VIII).

Dwa ostatnie rozdziały uzupełniają całość przedstawienia. W pierwszym z nich jest omówiona postać Pawła Diakona, autora dzieła *Historia Longobardów*, podstawowego źródła dla poznania dziejów tego plemienia. Ostatni rozdział nosi tytuł *Epilog* i omawia sam upadek państwa Longobardów i ich włączenie do rozległego już wówczas państwa Karola Wielkiego w roku 774. Uwzględnia także dzieje Longobardów po upadku państwa italskiego, a więc ich przetrwanie w księstwach italskich oraz w kulturze i tradycjach innych krajów, w gronie których z oczywistych względów dominuje Italia, ale pojawia się także nasza rodzima polska nuta.

Praca poprzedzona jest wstępem, w którym autor nie tylko wprowadza do podjętego zagadnienia, lecz przedstawia także polski dorobek naukowy dotyczący Longobardów. Jest też ubogacona *Wskazówkami bibliograficznymi* zawierającymi wykaz najważniejszych i najnowszych publikacji źródeł i opracowań podzielonych na działy tematyczne. *Aneks* zawiera wybór tekstów źródłowych dotyczących Longobardów, pochodzących z dzieł Grzegorza z Tours i Grzegorza Wielkiego, wybór praw longobardzkich oraz ich poezji. Korzystanie z materiału ułatwiają zamieszczone na końcu omawianej pozycji mapy oraz indeks osób.

Zaprezentowana praca jest dość zwięzłą – bo liczącą nieco ponad 260 stron – monografią dziejów Longobardów i bardzo dobrym wprowadzeniem do szczegółowych badań w tym zakresie. Monografia opiera się na najnowszych ustaleniach naukowych, a jej naukowa aktualność a zarazem przystępna forma przekazu sprawiają, że staje się jak najbardziej godna polecenia. Pozycja doskonale wpisuje się zarówno we wzmożone zainteresowanie okresem schyłku antyku i początków średniowiecza, jakie obserwuje się w nauce, jak i – pośrednio – niemniej aktualne zjawisko i proces migracji, których bohaterami byli Longobardowie, a których my sami jesteśmy zarówno świadkami, a często też uczestnikami.

ks. Tomasz Skibiński

Wiesław Jan Wysocki, Stanisław Zieliński, *Krypta Wawelska i Papieski Tron*, Vipart Warszawa 2014, ss. 136.

Czuwam — to znaczy także: czuję się odpowiedzialny za to wielkie, wspólne dziedzictwo, któremu na imię Polska. To imię nas wszystkich określa. To imię nas wszystkich zobowiązuje. To imię nas wszystkich kosztuje. (...) Nie pragniemy takiej Polski, która by nas nic nie kosztowała. Natomiast czuwajmy przy wszystkim, co stanowi autentyczne dziedzictwo pokoleń, starając się wzbogacić to dziedzictwo¹⁷.

Prof. Wiesław Wysocki i Stanisław Zieliński w roku kanonizacji Jana Pawła II. oddali w ręce Czytelników album stanowiący pamiątkę 100-lecia utworzenia Legionów Polskich.

¹⁷ Jan Paweł II, Apel Jasnogórski, rozważanie wygłoszone do młodzieży, Częstochowa, 18 czerwca 1983 r.